

Efter 70 års bekantskap

I Helsingfors Universitetsbibliotek, strax till höger om vestibulen, finns det nu en garderob för besökare, men där låg förr ett litet lärum med utländska och inhemska tidskrifter i allmänskulturella och vetenskapliga ämnen. Jag upptäckte det sommaren efter studentexamen 1936 och övergav det sedan aldrig. Knappast gick det någon vecka utan att jag kände mig tvungen att bläddra igenom de senaste numren av H L Menckens *American Mercury*, Kingsley Martins *New Statesman*, skandinaviska och inhemska literaturtidskrifter. – Där fanns naturligtvis också *Nya Argus*, en blygsam, lite grådaskig publikation utan yttre charm.

Det grålliga skenet bedrog, som vi vet. Och en yngling som försökte sig på att skriva kunde se vördnadsvärda gestalter agera, belysta av detta sken, döda eller levande. Gustaf Mattsson, Eirik Hornborg, Yrjö Hirn, Gunnar Castrén, Hans Ruin, och dessutom smärre giganter.

I slutet av 30-talet, och efter vinterkriget, hade jag fått chansen att recensera några böcker för *Svenska Pressen* och senare *Nya Pressen*. Det var ändå ett långt steg att våga erbjuda en bokrecension åt NA. Men den och ett par tre andra bitar blev antagna av de för mig obekanta domarna. Jag visste ju inte att det kunde råda bidragstorka i ett så remarkabelt kulturorgan.

Huvudredaktör var Eirik Hornborg. Från 1940 blev det Bertel Kihlman, en arvtagare till de fortfarande berömda flanörförfattarna, och red.sekr. var den mycket unge statsvetaren Jan-Magnus Jansson. De hade huvudansvaret för att det stod någonting läsvärt i varje nummer. Skrivkunnskap var naturligtvis hela redaktionen som bestod av åtta manspersoner, men alla upptagna med sitt och mångahanda, så att NA väl ibland sköttes med mera plikt känsla än passion. Sin senaste glansperiod tycktes NA ha haft med Hornborgs politiska kommentarer till 30-talets fascistoida tidsanda, men att komma vidare på den linjen tedde sig besvärligt på 40-talet, då Argus måste blunda med några av sina hundra ögon.

I slutet av decenniet var det, efter vad jag minns, som Kihlman och P O Barck erbjöd mig att bli en av de illustrera. Det var inte ett förslag att tacka nej till, och min belöning blev ganska snart att överta red.sekr.-syslan och lära mig att föret kunde vara trögare än man hoppades. Ingen skrev – eller skriver – i NA eller liknande publikationer med hopp om någon rimlig ersättning för arbete och tid.

Redaktionen var sammansatt av individualister, och något slags samstämt team var och blev vi bara i större principfrågor – om ens det. Vi ville gärna ha en brokig tidskrift, om möjligt, eller som det engång hette: NA vänder sig inte till en enda läsare, som kunde väntas njuta av varje bidrag. Det gällde att spåra upp och värva nya medarbetare. Det rätt så mångfasetterade men ändå enhetliga sällskapet träffades oftast för varje nummer. NA utgavs länge den 1 och 16 i varje månad, utom sommartid. Tiderna hölls ofta. Det var mestadels ett sällskapsrum på Svenska klubben som blev möteslokal. Red.sekr. skulle då lägga fram spaltkorrektur på redan antagna bidrag, samt eventuellt nytt stoff att diskutera. Samtalen var, som sig bör, osystematiska och fritt associerande. – Det brukade vara innehållsrika, stimulerande träffar, som alla gärna deltog i, också om de kunde haft annat att göra.

Eric Olsoni var en av de aktivaste medlemmarna i redaktionen och efterträdde Kihlman som huvudredaktör 1954. Ungefär samtidigt blev jag red.sekr efter honom. Olsoni uppskattades högt och med en sorts naturlig respekt av alla i redaktionen, av vilka de flesta också var stamkunder eller intresserade gäster i hans numera utplånade »lafka» (vars vardagssmeknamn för rikssvenska besökare var ett av de många obegripliga exemplen på finsk-rysk exotism). Antikvariatet var som känt länge en mötesplats för bokfolk av alla slag.

Det blev naturligt att Olsoni tidigt ordnade plats för NA:s redaktionsmöten i sina lokaliteter. Där fanns ett ganska rymligt källarrum, dit man kunde komma via en skick-

ligt snickrad vindeltrappa av trä plus en kort gång. I rummet stod ett kvadratisk slagbord uppfällt, där korrektur och manus breddes ut plus några glas för det som någon haft med sig eller värden tog fram. Det brukade vara ett Alkotappat spanskt som hette, tror jag, Estelar. Tiden hade redan sprungit förbi efterkrigsårens klassiker Vin Rouge d'Algerie. Endel granskning av bidrag och korrektur gjordes också undan på mötena av artikelförfattarna själva eller någon annan.

Det var trevligt att samarbeta med Olsoni. Vi var ense bland annat om att NA förtjänade något av en upprykning, att börja med en typografisk. Framsidan snyggades upp, det lite slumpmässiga valet av pämbilden fick oftare sammanhang med någon av artiklarna i numret eller någon viktigare tidshändelse, som till exempel det ungerska upproret 1956. Björn Landström ritade ett elegant NYA ARGUS i snygg romersk antikva, som kan stå sig ett par tusen år till, om det behövs. Innehållsförteckningen fick modernare snits och bättre blickfång, rubrikstilarna inne i häftet förstörades och de sista resterna av forna tiders korvstoppningsombrytning försvann.

Att få ett bra innehåll i varje nummer var inte lika enkelt. Redaktionen försökte lätta upp det med korta, kanske kåserande notiser, undertecknade med skribentens initialer eller någon signatur. Ett arv från den första Argus var signaturen Proteus som kunde användas av varje redaktionsmedlem.

I längden gick det inte så bra att be framstående skribenter medverka så gott som gratis. Men typiskt för ett nästan lyckat sådant försök var förhoppningen om en serie artiklar i NA:s 50-årsjubileumsårgång 1958. Där skrev Ragnar Granit (neurofysiologi), Nils Oker-Blom (virussjukdomar), Erik Allardt (sociologi) Erik Palmén (vädret) och Bengt Danielsson på Tahiti om vita mäns ackulturationsprocess. Sedan rann serien tyvärr ut i sanden efter många vänligt eller kort avböjande besked från andra storheter.

Politiskt blev NA en grad livligare. Inom redaktionen förhöll man sig positivt eller åtminstone neutralt till Urho

Kekkonens in- och utrikespolitiska verksamhet. Ett troget stöd – om han nu behövde det – hade han i Jansson, Kurt Westerholm och Lars Dufholm. Också andra frågor diskuterades på ledarplats, men generalstrejken 1956 tog man försiktigt på, utan att markera redaktionens oenighet.

NA:s huvudtonvikt låg både då och senare på konst- och kulturlivet. Tidvis hade vi fyra teaterrecensenter, dock inte i samma nummer – Olsoni och jag för de svenska scenerna, Lars Hamberg och ibland Westerholm för de finska. Musiken och bildkonsten var tyvärr styvbarn, men litteraturkritiken och kulturkommentarerna blommade då och då, som NA:s traditioner bjöd. – Minst tre av Georg Hen-

rik von Wrights stora essäsviter, senare tryckta i *Tanke och förkunnelse*, debuterade i NA.

Det var annars, både då och senare, en tid då NA uppmärksammades och citerades i pressdiskussionen, exempelvis på *Hufvudstadsbladets* ledarsida. Samma nåd beviljades dock så gott som aldrig på kulturavdelningen.

Efter 25 år i redaktionen begrep jag att lämna den och följde hellre med från sidan. Men om jag har haft någonting att skriva om, eller någon diktöversättning har legat bra till, har jag alltid vänt mig till NA. – Redaktionen växte och växlade efterhand, sedan Nils-Börje Stormbom och Jerker A. Eriksson trädde till och började hålla i skftet.

I fråga om redaktionens sammansättning bevarade NA länge sina åldriga, oskuldsfullt mansgrusiga traditioner, med lite halvhjärtade förbättringsförsök. Men Heidi Parland var hellre friskribent, Merete Mazzarella trivdes inte mer än ett år, Kristina Rotkirch var något uthålligare. Sedermera tycks läget ha förbättrats. Också i övrigt har redaktionen vuxit och har nu 15 medlemmar. Vad de alla ska göra får framtiden utvisa. Själva idén med skrivna och tryckta kulturtidskrifter tycks trots alla kommunikationsnyheter leva vidare. Och man hoppas att den person ännu inte är född som företar sig att lägga ner Nya Argus. ¶

Nordiska Antikvariska Bokhandeln

SPECIALITET:

Finlands historia och topografi
Gravyrer, kartor, första upplagor
Vetenskapliga verk och serier
Facktidsskrifter.

OBS! Vi köpa hela bibliotek och enskilda
värdefulla böcker.

Tel. 26 352 Telegramadress: Antikva.

Postgiro: 6578.

Helsingfors. Fabiansgatan 17.